دانشگاه علوم پزشکی
وخدمات بهداشتی درمانی کرمان
پژوهشکده آینده‌پژوهی در سلامت

نگاشت آینده بهتر
شماره ۹
بهمن ماه ۱۴۰۱

تحلیل سیاست ادغام آموزش علوم‌پزشکی در نظام ارائه خدمات سلامت

اقتباس از نتایج مطالعه سفارش داده‌شده توسط فرهنگستان علوم‌پزشکی به پژوهشکده آینده‌پژوهی در سلامت و با همکاری مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه علوم‌پزشکی کرمان

شماره ۱) تحلیل زمینه‌های شکل‌گیری مدل ادغام
شماره ۲) چرا و چگونه ادغام شکل گرفت
شماره ۳) موفقیت‌ها و آسیب‌های ادغام
شماره ۴) توصیف وضعیت کنونی
شماره ۵) پیشنهادات اصلاحی

برای ارزیابی بهتر و دقیقتر، اثرات کمی و کیفی مثبت و منفی ادغام در حوزه ارایه خدمات بهداشت و درمان و همچنین آموزش و پژوهش در کوتاه مدت (کمتر از ۱۰ سال) و بلندمدت مورد بررسی قرار گرفت. در جدول زیر تاثیرات آن در شاخص‌های توسعه کمی و کیفی، هزینه‌ای و عدالت، ارزیابی شده‌اند.

تحلیل اثرات کمی و کیفی مثبت و منفی ادغام در حوزه ارایه خدمات بهداشت و درمان و همچنین آموزش و پژوهش در کوتاه مدت و بلندمدت

حوزه تاثیر		کیفیت	کمیت	هزینه	عدالت
بهداشت	کوتاه مدت	**ارتقا** به دلیل حضور اساتید در فیلد	**ارتقا** به توسعه سریع دانشگاه‌های علوم‌پزشکی	**عدم تاثیر بارز:** نظام پرداخت و ساختارها تحت تاثیر نبوده‌است	**ارتقا قابل ملاحظه:** رشد سریع دانشگاه‌های علوم‌پزشکی در مناطق محروم
	بلند مدت	**ارتقا مختصر:** به دلیل پایش ناکافی اثرات اولیه با سرعت قابل قبولی ادامه نیافت	**عدم تاثیر بارز:** به سطح اشباع رسیدن و عدم پیاده‌سازی آمایش سرزمینی جامع	**عدم تاثیر بارز:** مدل غالب ارایه خدمت مستقل از نگاه ادغام بوده‌است	**عدم تاثیر بارز:** به سطح اشباع رسیدن نبودآمایش سرزمینی جامع
درمان	کوتاه مدت	**ارتقا** به دلیل حضور متخصصین متعدد در فضای آموزشی	**ارتقا قابل ملاحظه:** توسعه دانشگاه‌های علوم‌پزشکی	**ارتقا قابل ملاحظه:** تاثیر مثبت در ارایه خدمات درمانی ارزان و تخصصی به مردم	**ارتقا قابل ملاحظه:** رشد سریع دانشگاه‌های علوم‌پزشکی در مناطق محروم
	بلند مدت	**ارتقای نسبی:** حفظ کیفیت نسبی ارایه خدمت در بخش دولتی	**ارتقای نسبی:** بعد از جهش اولیه، رشد ارایه خدمات درمانی بطئی شد	**ارتقا قابل ملاحظه:** ارایه خدمات ارزان تخصصی به مردم به صورت نسبی ادامه یافت	**ارتقای نسبی:** حفظ نسبی عدالت ایجاد شده در سطح کشور
آموزش	کوتاه مدت	**ارتقای نسبی:** با ایجاد فضای آموزشی جدید برای رشته‌های پزشکی تاثیر مثبت داشت	**ارتقا قابل ملاحظه:** رشد اولیه قابل ملاحظه داشت خصوصا در پزشکی و بعضی رشته‌های دیگر	**تاثیرات متناقض:** هزینه آموزش کاهش نسبی داشت فشار سنگین بر اعضای هیات‌علمی و حتی دستیاران بالینی بوده‌است	**ارتقا قابل ملاحظه:** رشد سریع دانشگاه‌های علوم‌پزشکی در مناطق محروم
	بلند مدت	**تاثیرات متناقض:** با توجه به فشار سنگین کار درمانی و مدیریتی و عدم برنامه‌ریزی برای حفظ اولویت آموزش، کیفیت افت نسبی داشته‌است	**ارتقای نسبی:** از فضای آموزشی در فیلدهای سرپایی و بهداشت استفاده قابل ملاحظه‌ای نشد.	**تاثیرات متناقض:** منابع کافی تزریق نشده‌است و لذا افت نسبی در فرآیندهای آموزشی ایجاد شده‌است	**ارتقای نسبی:** حفظ نسبی عدالت ایجاد شده در سطح کشور
تحقیقات	کوتاه مدت	**ارتقای نسبی:** افزایش مختصر در تحقیقات جامع‌نگر ایجاد شد و توجه به بحث پاسخگویی اجتماعی	**ارتقای نسبی:** رشد کمّی قابل قبول بوده‌است اما اثر ادغام در این رشد نسبی است	**ارتقای نسبی:** در مدیریت منابع موثر بوده و هزینه تحقیق را کمی کاهش داده‌است	**ارتقا نسبی:** رشد سریع دانشگاه‌های علوم‌پزشکی در مناطق محروم
	بلند مدت	**ارتقای نسبی:** در مجموع روند رشد علوم‌پزشکی به خصوص رویکرد جامع‌نگری قابل قبول است باید به مفاهیم همگرایی علوم توجه بیشتر شود	**ارتقای نسبی:** رشد کمّی قابل قبول بوده‌است اما اثر ادغام در این رشد نسبی است	**ارتقای نسبی:** در مدیریت منابع موثر بوده و هزینه تحقیق را کاهش داده‌است اما در مجموع از فقر منابع رنج می‌برد	**ارتقای نسبی:** حفظ نسبی عدالت ایجاد شده در سطح کشور اما بدون آمایش سرزمینی مشکلاتی ایجاد شده‌است

نقدهای اصلی که به طرح ادغام گرفته می‌شود که باید برای اصلاح و شروع فاز جدید ادغام به آنها توجه شود.

- در کنار دستاوردهایی که برای ادغام برشمرده می‌شود، برخی معتقدند ممکن است همه این دستاوردها با ادغام مرتبط نباشند.
- رشد سریع تعداد دانشگاه‌های علوم‌پزشکی و افزایش پذیرش دانشجویان، نگرانی‌هایی بابت افت کیفیت آموزش ایجاد کرده است. با این حال بسیاری معتقدند برنامه‌های موثری در عرض ادغام پیاده شدند. تا باعث اطمینان از دستیابی به حداقل استانداردها آموزش گردند؛ برنامه‌هایی نظیر آموزش مداوم جامعه پزشکی و مراکز مطالعات و توسعه آموزش‌پزشکی جهت نظارت و ارتقای توانایی‌های اعضای هیات‌علمی، برنامه‌های منظم ارزیابی درونی و بیرونی و اعتبار بخشی گروه‌های آموزشی، دانشکده‌ها و بیمارستان‌های آموزشی.
- برخی معتقدند جدا شدن و متمرکز شدن رشته‌های علوم‌پزشکی در دانشگاه‌های علوم‌پزشکی باعث جدا شدن آنها از سایر علوم شده است. تاکید بر وحدت علم ایجاب می‌کند مکانیزم‌های موثری برای توسعه همگرایی علوم هم درون وزات بهداشت و وزارت علوم و هم بین آنها، در دستور کار قرار گیرد زیرا هم در وزارت بهداشت و هم در وزارت علوم و فناوری، مرزهای بین دانشکده‌ها و مراکز تحقیقاتی بسیار استوار هستند و در دانشگاه‌های وابسته به هر دو وزارت، حتی بین گروه‌های آموزشی و مراکز تحقیقاتی مستقر در یک دانشگاه هم تعامل و فعالیت بین‌رشته‌ای موثر دیده نمی‌شود.
- برخی معتقدند ادغام باعث کاهش استقلال دانشگاه‌های علوم‌پزشکی در کنار مسولیت سنگین نظام سلامت شده است. محدودیت منابع در نظام سلامت به نظام آموزش و پژوهش منعکس شده و روسای دانشگاه‌ها را از توجه به امور آموزشی و پژوهشی باز داشته و این امور به حاشیه رانده می‌شوند.
- برخی معتقدند الزامات و محدودیت‌های نظام سلامت می‌تواند آموزش دانشجویان در عرصه‌های بهداشتی و درمانی را تحت‌الشعاع قرار دهد. اجرای طرح خودگردانی بیمارستان‌ها و تاکید بیمارستان‌ها بر درآمدزایی و صرفه جویی در هزینه‌ها، کمبود نیروی بالینی در بیمارستان‌ها و درگیری بیش از حد اساتید بالینی در درمان بیماران باعث حضور کمرنگ آنها در آموزش می‌شود.
- مسئله دیگر این است که در اغلب موارد پست‌های مدیریتی و سیاستگذاری در وزارت بهداشت به اعضای هیات‌علمی سپرده می‌شود اما امکان حرکت معکوس و مشارکت کارشناسان خبره وزارت بهداشت در تدریس به دانشجویان و یا سپردن مسئولیت دانشگاهی به آنان، وجود ندارد.
- در پژوهش‌های علوم‌پزشکی نیز بنظر می‌رسد ادغام کامل رخ نداده است زیرا هنوز مسیر به اشتراک‌گذاری دانش حاصل از آموزش و پژوهش به نظام سلامت کاملاً هموار نشده است. به دلیل نهادینه نشدن نظام نوآوری در کل کشور و نیز وابستگی پژوهش به بودجه دولتی باعث می‌شود مرز بین کارفرما و پیمانکار مشخص نبوده و محیط رقابتی برای انجام پژوهش ایجاد نشود؛ بنظر می‌رسد این مسائل در پژوهش‌های دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم هم دیده می‌شوند.
- بسیاری از صاحبنظران معتقدند در تعریف واقعی ادغام باید عملکردهای آموزشی، پژوهشی و بهداشتی درمانی با هم کاملا ادغام شوند ولی در عمل این اتفاق نیافتاده و ادغام عمدتا بصورت ساختاری انجام شده و ضروری است وجه عملکردی آن تقویت شود.